

Otamme puheeksi

Lasten ja nuorten seksuaalinen kasvu ja
turvallinen kasvuympäristö

TAMPEREEN HIIPPAKUNTA⁺

Seksuaalinen kasvu ja turvallinen kasvuympäristö

Tampereen hiippakunta on laatinut toimintaohjelman lasten ja nuorten seksuaalisen hyväksikäytön kohtaamiseen. Tässä toimintaohjelmaan sisältyvässä seksuaalisen hyväksikäytön ennaltaehkäisyyn keskittyvässä osassa haluamme rohkaista seurakuntien työyhteisöjä puhumaan yhdessä lasten ja nuorten seksuaalioikeuksista ja niiden turvaamisesta.

Seksuaalioikeudet

Lapsella ja nuorella on oikeus omaan seksuaalisuuteensa. Myös seksuaalioikeudet kuuluvat subjektiivisiin ihmisoikeuksiin, joita kaikkien ihmisten ja organisaatioiden tulee kunnioittaa riippumatta iästä, sukupuolesta, ihonväristä, seksuaalisesta suuntauksesta tai terveydentilasta. Ne suojelevat yksilön seksuaalista itsemääräämisoikeutta, koskemattomuutta ja hyvinvointia.

Seksuaalioikeuksiin kuuluvat esimerkiksi oikeus seksuaalikasvatukseen ja parhaaseen mahdolliseen seksuaaliterveyteen. Ihmisellä on oikeus itse valita kumppaninsa ja tavoitella vastuullista, turvallista ja tyydyttävää seksiä. Jokaisella on myös oikeus itse päättää, haluaako lapsia vai ei.

Suomessa myös lainsäädäntö turvaa ihmisen oikeuden seksuaaliseen ja muuhun koskemattomuuteen.

Pohdittavaksi:

Miten voisimme seurakunnan toiminnassa edesauttaa seksuaalioikeuksien toteutumista? Miten ja mistä tunnistamme niiden loukkaamisen? Miten varmistumme siitä, ettemme omalla toiminnallamme saa aikaan jotakin, joka voisi loukata seksuaalioikeuksia?

Turvalliset rajat

On itsestään selvää, että seurakunnan kasvatustyön tulee olla turvallista ja lapsen kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen huomioonottavaa. Seksuaalikasvatusta ei ole vain esimerkiksi seurustelusta ja seksistä rippikoulussa pidetty oppitunti, vaan siihen kuuluu myös tapa, jolla asetumme vuorovaikutukseen lasten ja nuorten kanssa. Turvallisen ympäristön tarjoaminen edellyttää rajojen ja aikuisen vastuun ymmärtämistä ja ylläpitämistä.

Pohdittavaksi:

Miten ymmärrämme rajat, joissa lapsen kehitystä ja kasvua tuetaan parhaalla mahdollisella tavalla? Miten olemme työyhteisönä puhuneet näistä rajoista ja siitä, missä tilanteissa rajat voivat hämärtyä tai liukua? Miten rohkaisemme lapsia ja nuoria pitämään omat rajansa?

Miten toimimme, jos seurakunnassa tapahtuu jotakin, jossa rajoja kaikes ta huolimatta ylitetään? Miten puutumme lasten ja nuorten tekemisiin tai puheisiin? Miten toimimme, jos työtoveri käyttäytyy asiattomasti? Miten otamme puheeksi ja puutumme?

Otamme puheeksi

Ihmisen seksuaalisuus ja hengellisyys ovat molemmat hyvin henkilökohtaisia ja syviä ihmisenä olemisen ulottuvuuksia. Siksi niistä voi olla vaikea puhua. Ja siksi niistä on tärkeätä puhua.

Pohdittavaksi:

Kieli rakentaa todellisuutta ja puhe kertoo yhteisön kulttuurista. Miten työyhteisössämme puhutaan seksuaalisuudesta? Mitä tällainen puhe meille tekee? Millainen puhe on vapauttavaa ja vuorovaikutusta rakentavaa? Entä milloin se tuntuu kiusalliselta? Millaista puhetapaa pidämme yllä esimerkiksi rippikoulutoiminnassa?

Seksuaalisen hyväksikäytön kokeminen on syvästi traumatisoiva kokemus. Seksuaalisen hyväksikäytön kohtaaminen on usein emotionaalisesti hämmentävä kokemus. Se, joka ulkopuolisena kohtaa tämän ilmiön, joutuu herkästi itse painimaan syyllisyyden, häpeän ja vihan tunteiden kanssa. Hämmentävä kokemus ja erityisesti häpeä tekee puheeksi ottamisen vaikeaksi.

Siksi seksuaalisen hyväksikäytön kohtaamisesta on hyvä puhua työyhteisönä jo ennalta. Voisiko rohkea puhuminen lasten ja nuorten seksuaalioikeuksista sekä hyväksikäytön kohtaamisesta rohkaista asian puheeksi ottamiseen myös laajemmin eri yhteistyökumppaneiden kanssa?

Ennaltaehkäisevät toimenpiteet

Lasten ja nuorten turvallisuus on aina aikuisen vastuulla. Lapsilla ja nuorilla on oikeus olla tietoisia omista oikeuksistaan ja niistä toimintatavoista, joilla voi reagoida kohtaamaansa seksuaaliseen ahdisteluun tai muuhun asiattomaan kohteluun.

Pohdittavaksi:

Miten toimimme, jotta lapset ja nuoret voivat seurakunnan toiminnassa tuntea itsensä ja koskemattomuutensa turvatuksi? Miten huomioimme tämän työjärjestelyissä ja esimerkiksi leirijärjestelyissä? Miten käsittelemme henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja rajoihin liittyviä asioita isoskoulutuksessa? Miten huomioimme lasten ja nuorten suojelemisen hyväksikäytöltä, myös esimerkiksi sosiaalisessa mediassa?

Tampereen hiippakunnan toiminta-ohjelma lasten ja nuorten seksuaalisen hyväksikäytön kohtaamiseen

Lapsella ja nuorella on oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, joka tukee myös hänen seksuaalista kasvuunsa ihmisenä. Miten toimitaan silloin, kun lapsen tai nuoren oikeuksia rikotaan?

Tätä toimintaohjelmaa on tarkoitus soveltaa silloin, kun henkilö, jota epäillään hyväksikäytöstä, on seurakunnan työntekijä tai vapaaehtoinen ohjaaja. Soveltuvin osin ohjelmaa voidaan käyttää silloinkin, kun hyväksikäyttöä epäillään muissa yhteyksissä, kuten esimerkiksi lapsen kodissa tai lähiympäristössä.

Toimintaohjelmaan sisältyy seurakuntien työyhteisöille suunnattu aineisto Ote-taan puheeksi – Seksuaalinen kasvu ja turvallinen kasvuympäristö. Sen myötä haluamme rohkaista seurakuntien työyhteisöjä puhumaan yhdessä lasten ja nuorten seksuaalioikeuksista ja niiden turvaamisesta.

Seksuaalisen hyväksikäytön kohtaaminen

1. Jos epäillään alaikäisen seksuaalista hyväksikäyttöä tai ahdistelua, on tästä välittömästi ilmoitettava poliisille. Lastensuojelulain mukaan jokaisella on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus kunnan sosiaalihuollosta/lastensuojelusta vastaavalle toimielimelle, mikäli epäillään, että lasta kohdellaan kaltoin. (Lastensuojelulain 5 luku 25 § sekä rikoslain 15 luku 10 §). Hyväksikäyttöepäilyissä on oltava yhteydessä myös lääkäriin. Jos epäily on seurakunnan työntekijä tai vapaaehtoistyöntekijä on myös otettava yhteys henkilön esimieheen.
2. Jos tulee tietoon, että joku on joutunut hyväksikäytön kohteeksi, on tärkeätä dokumentoida kaikki mitä on saatu tietää tai mitä on kuultu ja nähty mahdollista selvitystä ajatellen. Mikäli hyväksikäytöstä epäilty on seurakunnan työntekijä tai vapaaehtoistyöntekijä tai kuuluu lapsen perhe- tai ystäväpiiriin ulkopuolelle, on otettava yhteys lapsen vanhempiin. Jos epäiltynä on joku lapsen perheenjäsenistä, on viranomaisten tehtävänä ottaa yhteys huoltajaan.

Esimiehen vastuu

Kun kiireellisiin toimenpiteisiin on ryhdytty (katso yllä) esimiehen tehtävänä on

- 1) harkita mahdollisia henkilöstöhallinnollisia toimenpiteitä (esim. epäillyn tekijän siirtämistä tilapäisesti toisiin työtehtäviin tai jopa virasta pidättämistä) ja olla yhteydessä tuomiokapituliin.
- 2) huolehtia siitä, että uhri ja tämän omaiset saavat ammattitaitoista apua keskustelujen ja sielunhoidon muodossa.
- 3) tukea keskustelujen ja ohjauksen muodossa heitä, joita tapahtunut eri ta-

- voin koskettaa. Myös esimiehen on hyvä hankkia ohjausta, sillä tilanteessa ei kenenkään tarvitse yrittää selviytyä yksin.
- 4) antaa asiallista ja tarpeellista tietoa omaisille, piispalle, hiippakunnan viestintään sekä kollegoille ja luottamushenkilöille. Sisäisessä tiedottamisessa noudatetaan seurakunnan kriisitiedottamisen periaatteita ja korostetaan tiedon luottamuksellisuutta.
  - 5) arvioida milloin ja miten seurakunnan on ilmoitettava medialle, että seksuaalista hyväksikäyttöä on esiintynyt seurakunnan toiminnan puitteissa. Informaation on oltava asiallista ja mainittava ainoastaan todistetut seikat sekä huomioitava erityisellä tarkkudella yksilöiden oikeusturva ja yksityisyydensuoja. Ulkoisessa tiedottamisessa tulee noudattaa seurakunnan kriisitiedottamisen periaatteita. Seurakunta voi pyytää viestintään konsultatiota ja tukea hiippakunnasta ja Kirkon tiedotuskeskuksesta.
  - 6) piispaa kuullen päättää toimenpiteisiin ryhtymisestä silloinkin, kun poliisiselvitys ei ole ajankohtainen.

Rikosrekisteriote

Lasten suojelemiseksi laki edellyttää, että työntekijöiden, jotka ovat työssään tekemisissä lasten kanssa, on esitettävä rikosrekisteriote virkaa vastaanotettaessa.

Vapaaehtoistoiminnan järjestäjällä on oikeus pyytää vapaaehtoistyöntekijältä rikosrekisteriote siinä tapauksessa, että järjestäjä antaa vapaaehtoiselle tehtävän:

- 1) johon säännöllisesti ja olennaisesti kuuluu opetusta, ohjausta, alaikäisen hoitoa ja huolenpitoa sekä muuta yhdessäoloa alaikäisen kanssa,
- 2) johon kuuluu henkilökohtaista vuorovaikutusta alaikäisen kanssa, ja
- 3) jota hoidetaan yksinään tai sellaisissa olosuhteissa, joissa alaikäisen henkilökohtaista koskemattomuutta ei voida kohtuudella turvata

Kaikkien kolmen edellytyksen pitää täytyä jotta lakia voisi soveltaa.

Kirkkohallituksen yleiskirje nro 12/2014

Esimerkki: Aikuinen, joka säännöllisesti yksinään ohjaa lapsiryhmää, täyttää nämä ehdot. Tässä tapauksessa seurakunnalla on oikeus vaatia henkilöltä rikosrekisteriotetta.

Tätä toimintaohjelmaa ja sen liitettä *Otetaan puheeksi – Seksuaalinen kasvu ja turvallinen kasvuympäristö* käsitellään hiippakunnan koulutuksissa, valmennuksissa ja tilaisuuksissa. On myös välttämätöntä, että seurakuntien henkilöstö ja vapaaehtoistyöntekijät tietävät toiminta-ohjelman sisällön ja että heillä on valmiudet noudattaa sitä. Yhteyksissä kirkon ammattien koulutusvastaaviin painotetaan hyväksikäyttöproblematiikan käsittelyn tärkeyttä.

TAMPEREEN HIIPPAKUNTA